

КУЛКОВ Олексій,

здобувач вищої освіти третього курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

РЕЗВОРОВИЧ Кристина,

кандидат юридичних наук, завідувач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Тематика, пов'язана із особливостями цивільно-правового договору, продовжує зберігати свою актуальність, для чого є досить серйозні причини. Перш за все, почнемо з того, що цивільно-правовий договір - це угода між фізичною особою (фізичними особами) і іншою фізичною особою (фізичними особами) або юридичною особою (юридичними особами), або між юридичною особою (юридичними особами) і іншою юридичною особою (юридичними особами), спрямоване на виникнення, зміну або припинення взаємних прав і обов'язків.

Термін застосовується в трьох значеннях: договір як правовідносини; як юридичний факт, який породжує зобов'язання; як документ, що фіксує факт виникнення зобов'язань з волі його учасників.

При договорі від кожної сторони, як правило, потрібна згода. Сторонами договору можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи, включаючи різні публічно-правові освіти (міжнародні організації, держава, муніципальні освіти та інше).

Складати договір у формі єдиного документа в більшості випадків закон не вимагає. Для укладення більшості угод досить підпису обох сторін. Однак договір у формі єдиного документа є поширеним, так як його зручно використовувати як доказ у суді в разі спору між сторонами.

Більш того, в ряді випадків можливий договір і в усній формі. Наприклад, при покупці фруктів на ринку усна форма договору є абсолютно доречною і достатньою. Але для більш складних і тривалих взаємин, особливо коли сума договору є істотною, укладення договору в письмовій формі є обов'язковим. У ряді випадків договір може бути укладений шляхом вчинення конклюдентних дій.

Питання про момент угоди юристи-догматики історичної школи намагалися вирішити на підставі логічного висновку з самого поняття угоди

або з вивчення окремих моментів дозрівання волі контрагента. Але такий шлях привів тільки до нескінченних суперечок про порівняльну характеристику трьох теорій: 1) теорія вираження волі (нім. *Aeusserungstheorie*), по якій угоду встановлюється в момент відповіді акцептанта на питання оферента; 2) теорія сприйняття (*Vernehmungstheorie*), згідно з якою оферент повинен упевнитися в вираженні згоди з боку акцептанта і оцінити його відповідність зі зробленою пропозицією; 3) теорія отримання відповіді (*Empfangstheorie*), по якій досить отримання відповіді без його сприйняття, яке може подати привід до нових переговорів в разі неясного уявлення про відповідність акцепту з офертою. Кожна теорія має за себе деякі міркування, відносно ціну яких важко встановити теоретично.

Юристи і законодавці підходять до питання більш просто і практично. Визнаючи неможливим констатувати безумовно момент прийняття і вважаючи скрутним встановлювати момент сприйняття відповіді, вони визнають за необхідне в інтересах сторін отримання відповіді оферентом для остаточного визнання угоди, що відбувся і сперечаються лише про те, чи відносити дію договору до моменту прийняття або отримання відповіді, звичайно приходячи до висновку, що правильніше приурочити настання строку дії договору у до моменту отримання відповіді.

Серйозні розбіжності між юристами викликало питання про дійсність угоди в тому випадку, коли один з контрагентів помер, зробивши пропозицію, так що відповідь отримують вже спадкоємці.

Тож, можна зазначити, що ч. 1 ст. 626 Цивільного кодексу України визначено договір, як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. У цивільному праві підставою для набуття, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків учасників цивільного процесу є наявний факт цивільного договору. Договір може бути виражений як в усній так і в письмовій формі [1, с. 164].

Договір є зовнішньою формою волевиявлення двох та більше сторін з приводу виникнення, припинення чи зміни їх цивільних прав та обов'язків. При укладанні цивільного договору мають бути враховані наступні принципи, а саме: юридична рівність та економічна незалежність сторін, свобода договору, укладання договору відповідно до чинного законодавства, заздалегідь сформоване визначення умов та особливостей договору.

Головною рисою цивільно-правового договору є його свобода. Вона полягає у наступному: сторони є вільними у укладання договору (можуть укласти, змінювати та припинити той чи інший договір за бажанням однієї зі сторін, але у відповідності до Цивільного кодексу та інших нормативно правових актів, які регулюють відносини сторін договору), сторони вільні самі обирати контрагента та у визначенні умов договору, відповідно до норм Цивільного кодексу [2].

Будь-який договір має чітко визначати предмет договору, місце, строк

та умови виконання. Також у договорі мають бути передбачені підстави та умови зміни та припинення договору, заміни його учасників (або одного із учасників).

Крім того існують випадки у яких певним чином обмежується свобода договору. До таких випадків можна віднести обов'язкове укладання договору однією зі сторін, заборона певним суб'єктам цивільно-правових відносин укладати окремі види договорів (через певний вік, цивільну деліктоздатність), у випадку обмеження або позбавлення однієї зі сторін можливості брати участь у розробці та формування умов договору, передбачені законом певні особливості (приписи) щодо укладання окремих договорів, відповідність всіх договорів типовим, визначеним законом, умов договорів певних видів. Також законом передбачено механізм укладення договору з попереднім узгодженням його умов, отриманням дозволу на це, або з виконанням певних дій, які передують укладенню договору.

Відповідно до ч. 1 ст. 651 ЦК України передбачений один випадок зміни або розірвання договору лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Про зміну та розірвання договору сторони вправі домовитися у будь-який час на свій розсуд незалежно від наявності підставі порушення договору.

Договір може бути укладеним у будь-якій формі, якщо інші вимоги щодо форми договору не встановлені законом, в тому числі договір можна укладати і в електронному вигляді.

Особливості договору зазвичай залежать від того чи іншого типу договору. Відповідно до Цивільного кодексу України існують чотири типи договорів, кожен з яких має свої особливості, які відрізняють його від інших та впливають на умови, предмет та суб'єктів договору.

Публічний договір є найпоширенішим договором у цивільному праві. Одна зі сторін такого договору бере на себе обов'язок здійснити продаж товарів, виконати роботу або надати послуги кожному, хто до неї звернеться, тобто іншій стороні або сторонам (ст. 633 Цивільного кодексу України). Умови даного виду договору є однаковими для всіх споживачів. Кожний споживач має право укласти, а підприємець його прийняти. Пропозиції щодо зміни умов договору має подавати як споживач так і підприємець.

Договір приєднання характеризується умови які встановлені однією із сторін, а друга сторона може тільки приєднатись та погодитися із визначеними умовами (ст. 634 Цивільного кодексу України).

Попередній договір передбачає обов'язок сторін даного договору протягом певного строку укласти основний договір на умовах, встановлених цим договором (ст. 635 Цивільного кодексу України).

Договір на користь третьої особи передбачає обов'язок боржника виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка може бути й не встановленою у договорі (ст. 636 Цивільного кодексу України) [3].

Проте, не встигли науковці та юристи обговорити перспективні зміни

Кримінального кодексу, як інформаційний простір сколихнула звістка про підготовку до оновлення ЦК. Перший заступник Голови Верховної Ради Руслан Стефанчук на своїй сторінці у «Фейсбуку» оприлюднив проект концепції оновлення ЦК та запросив юристів до обговорення.

Ця концепція, як написав політик, уже незабаром стане предметом обговорення робочої групи парламенту з підготовки законопроекту щодо рекодифікації цивільного законодавства. Про оновлення та зміни тільки заговорили, а невеликий конфуз уже є.

Автори пропонують не тільки розширити поняття принципу свободи договору, а й збільшити кількість угод. Таку позицію вони аргументують тим, що роль договору як основного регулятора приватноправових відносин невинно зростає. Громадяни все більше й більше відходять від держави та хочуть самостійно обирати місце, спосіб укладення, виконання договору тощо.

Тож у новий ЦК розробники хочуть увести договірні конструкції, що добре зарекомендували себе за кордоном або є вимогою часу. Мова йде про договір надання туристичних послуг, який де-факто існує, але де-юре не закріплений. У концепції не визначено чіткого поняття форфейтингу, але в науковій літературі цей вид договору визначають як купівлю або продаж дебіторської заборгованості. Можуть з'явитись у кодексі й валютний дилінг, договори про надання медичних послуг, договір азартної гри (парі), компенсаційні, рамкові договори.

Утім, якщо з'являється щось нове, то руйнується щось старе. Тож розробники виключити договірні конструкції, які зберігалися з часів функціонування адміністративно-командної економіки. Ідеться про інститути договору постачання та контрактації сільськогосподарської продукції.

Уводячи подібні конструкції та вилучаючи старі, автори посиляються на необхідність гармонізації законодавства України з нормами європейського приватного права [4].

Таким чином, особливості договору залежить від його типу. В Цивільному кодексі України чітко прописані особливості, умови, суб'єкти, строки та підстави виникнення, припинення та зміни кожного виду договору окремо. Договір має бути укладеним в усній та письмовій формах. Проте, якщо договір укладено в письмовій формі, то такий договір потребує обов'язкового нотаріального посвідчення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Я. М. Шевченко. К., 2004. Ч. 1. С. 283.
2. Sheigman H. Contractual liability and voluntary undertakings. Oxford journal of legal studies. 2000. Vol. 20. № 2. P. 205–220. (Цит. по: Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України. Київ: Прав. єдність, 2009. С. 114).
3. Цвайгерт Х., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права.
4. Закон і Бізнес 2021. *А тепер перепишемо ЦК!* URL: <https://zib.com.ua/ua/pda/146461.html>